

Afscheid van de indirecte democratie

Door **Annemarie Kok**

Auteur van *'Herinnering aan de rechtsstaat. Pleidooi voor serieus openbaar bestuur'* (te downloaden via www.trancity.nl)

Nederland heeft een nieuwe staatsvorm. Een-
tje waarin niet langer democratisch bestuur
op basis van constitutionele bepalingen het
leidende principe is, maar 'de kracht van de
samenleving'. Binnen dit politieke concept is
een hoofdrol weggelegd voor gemeenten. Met
behulp van een ratjetoe aan participatie-op-
ties (van 'right to challenge' tot 'e-democracy')
kunnen deze overheden tegenwoordig elk
hun eigen variant van de democratische en
sociale rechtsstaat creëren.

Het is goed mogelijk dat u nog niet wist dat
ons land van Goes tot Groningen een nieuwe
democratie heeft. Voorpaginanieuws is het
namelijk nooit geweest en de grondwet is op
dit punt nog niet gewijzigd. Mediagenieke
populisten en een machtig D66 waren voor de
introdactie van het nieuwe bestel bovendien
niet nodig: eind 2012 stemde vrijwel de voltal-
lige Tweede Kamer per motie voor 'overdracht'
van zeggenschap aan burgers.

In hetzelfde jaar hadden diverse adviesor-
ganen van de regering, van WRR tot ROB, rap-
porten afgeleverd waarin stond dat de over-
heid de samenleving 'los' moest laten. Dankzij
een gestegen opleidingsniveau, internet als
eindeloze bron van informatie en het massale
gebruik van Facebook en WhatsApp kon de
verantwoordelijkheid voor de lokale publieke
zaak voortaan in belangrijke mate worden
toevertrouwd aan reeds 'actieve burgers' als-
mede aan nog te activeren inwoners.

Geïnspireerd door het parlement en de
genoemde adviesraden meldde PvdA-minister
Ronald Plasterk van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties in 2013: 'Naast het stelsel
van representatieve democratie (voor het

nemen van gelegitimeerde besluiten) is een
tweede domein van collectieve besluitvor-
ming (zelfsturing in gemeenschappen en co-
productie in netwerken) ontstaan. Zo is er een
meervoudige democratie aan het ontstaan.'

Aansluitend riep Plasterk enthousiast de
'doe-democratie' uit, zeg maar de verheerlijking
van zogeheten burgerinitiatieven in de wijk, het
dorp, de stad. Waarna hij in 2015 ook het pad ef-
fende voor rechtstreekse deelname van burgers
aan lokale beleids- en besluitvorming. Wetten
oprekken en beproefde werkwijzen wegtoveren:
rechtsstatelijk gegoochel is in vele gemeenten
sindsdien aan de orde van de dag.

Ondertussen kiest het huidige kabinet voor
het bestendigen van deze praktijken. Van alle
officieel betrokkenen bij het lokale bestuur
wordt verwacht dat zij nauw gaan 'samenwer-
ken' met willekeurige (groepjes) burgers. 'Een
sterke lokale democratie vraagt om een sterke
representatieve democratie (gemeenteraad),
met aanvullend een sterke participatieve,
deliberatieve en directe democratie, én een
sterke verbinding daartussen', schreef D66-
minister Kajsa Ollongren van BZK in juli 2018
aan de Tweede Kamer. De grote vraag is echter
hoe we ons een dergelijke 'verbinding' precies
voor moeten stellen — dat maakte tot dusver
niemand duidelijk.

Andere grote vraag: wat betekent het aan-
jagen van 'meervoudige democratie' voor de
instituten waarop onze vrije samenleving
berust? Binnen de wereld van politiek en
overheid kwam tot nu toe alleen de Raad van
State — in april 2017 — met een antwoord.
Ondoordachte vermenging van indirecte en
directe democratie, zo waarschuwde Piet Hein
Donner in zijn voorlaatste jaarverslag, zal
leiden tot 'het geleidelijk disfunctioneren van
de vertegenwoordigende organen'. Die wijze
woorden hebben helaas geen zier geholpen.
Vooralsnog regeert de staatsrechtelijke flod-
derigheid.